

CREDO KOMMENTAREN

Romberbrevet II

ved Peter V. Legarth

Kolon

CREDO KOMMENTAREN

Romerbrevet II

En indledning og fortolkning
ved
Peter V. Legarth

FORLAGETS FORORD

»Troen kommer altså af det, der høres, og det, der høres, kommer i kraft af Kristi ord.«

Sådan skriver Paulus i Romerbrevet kap. 10 vers 17, som er et af de bibelvers, der kommenteres i dette andet bind af Credo Kommentarens nye kommentar til Romerbrevet. Paulus' ord fortæller os, hvor afgørende vigtig forkyndelsen af evangeliet om Jesus Kristus er.

Det evangelium møder os i Den hellige Skrift, i Bibelen. Derfor har udlægningen og forståelsen af Bibelen så stor betydning. Det er også derfor, Credo Kommentaren udgives.

Kommentarserien udspringer af det udgangspunkt, at Bibelen er Guds ord, og de enkelte kommentarer skrives ud fra det håb og den bøn, at det må ske i troskab mod den bibelske tekst ud fra en evangelisk-luthersk forståelse.

Det er afgørende vigtigt, at Guds ord udlægges, forstås og modtages sandt, for at mennesker kan blive retfærdiggjort og frelst af Guds nåde ved tro på Jesus Kristus.

»For«, som denne kommentars forfatter Peter V. Legarth skriver i sin udlægning af Rom 10,17, »vejen til frelse er tro, og troen kommer af det, som høres, ikke nødvendigvis af det, der siges, heller ikke af det, der ses eller føles eller erfares, og heller ikke af et menneskes vilje og længsel. Troen udspringer af det hørte evangelium om Jesus Kristus.«

Idet der i øvrigt henvises til forlagets forord i denne kommentars første bind, skal vi fra forlagets side udtrykke stor glæde og taknemlighed over nu at kunne fuldføre udgivelsen af denne kommentar til Romerbrevet.

FORLAGETS FORORD

Takken rettes til forfatteren og først og fremmest til vor Gud og Far i himlen med bøn om, at hele værket må blive til velsignelse for mange.

Holger Skovenborg
Forlagschef

Indholdsfortegnelse

Det nye liv i Ånden (8,1-39)	9
Livet i Ånden (8,1-11)	10
Sønnekårets Ånd (8,12-17)	19
Lidelse og håb (8,18-30)	25
Visheden om sejr (8,31-39)	39
Israel i Guds frelsesplan (9,1-11,36)	51
Guds velsignelsesgaver til Israel (9,1-5)	54
Friheden i Guds gerning: barmhjertighed og forhærdelse (9,6-29)	61
Det sande Israel (9,6-13)	62
Guds suverænitet (9,14-29)	65
Friheden i Israels svar på udvælgelsen (9,30-10,21)	77
Israels søgen efter retfærdighed (9,30-10,4)	78
Modsætningen mellem retfærdigheden af loven og retfærdigheden af tro (10,5-13)	87
Israel har hørt evangeliet, men har forkastet det i vantrø (10,14-21)	96
Hedningernes frelse og Israels frelse (11,1-36)	103
En udvalgt rest og et forhærdet folk (11,1-10)	104
Israels foreløbige forhærdelse betød frelse for hedningerne (11,11-24)	109
Israels frelse (11,25-32)	119
Lovprisning (11,33-36)	127

INDHOLDSFORTEGNELSE

Livet i menigheden og i verden (12,1-15,13)	133
Generelle formaninger (12,1-13,14)	134
Den åndelige gudstjeneste (12,1-2)	134
Nåde-gaver og tjenester (12,3-8)	138
Kærlighed og enhed (12,9-21)	142
Forholdet til de offentlige myndigheder (13,1-7)	149
Kærligheden er lovens opfyldelse (13,8-10)	156
Dagen er nær (13,11-14)	160
Svage og stærke i menigheden (14,1-15,13)	164
De svages og de stærkes fælles bundethed til Herren (14,1-12)	166
Den stærkes afkald for den svage broders skyld (14,13-23)	173
Kristi gerning og Skriftens vidnesbyrd (15,1-13)	181
Brevafslutning (15,14-16,27)	193
Paulus' begrundelse for brevet (15,14-21)	194
Paulus' rejseplaner (15,22-29)	200
Anmodning om forbøn og et velsignelsesønske (15,30-33)	205
Anbefaling af Føbe (16,1-2)	208
Hilsener til medlemmer i menigheden i Rom (16,3-16)	209
Advarsel imod vranglære (16,17-20)	214
Hilsener fra medarbejdere hos Paulus (16,21-23)	218
Afsluttende lovprisning (16,25-27)	220
Romerbrevets indhold	225
Forkortelser	229
Litteratur	231
Om forfatteren	249
Oversigt over bøger i serien Credo Kommentaren	251

Det nye liv i Ånden (8,1-39)

I 7,22-25 beskriver Paulus den skelsættende kamp, som kendetegner den troendes hverdag, men i 8,1 retter Paulus fokus på den frelse, som den troende har modtaget. Paulus har i de forudgående kapitler også skildret frelsen. I 6,1-11 og 7,1-6 blev frelsen beskrevet som en sejr over synden og døden og som en frihed fra moseloven. I indledningen af Rom 8 er frelsen skildret som det helt fundamentale, nemlig at være befriet fra Guds dom (8,1). I det følgende understreger Paulus forskellige sider af frelsen. Paulus betoner, at den troende lever i *Åndens nye liv*, og ikke i *bogstavens gamle* (7,6). Den troende har modtaget Ånden; den troende er *allerede* Guds barn.

Når det er sagt, skal det tilføjes, at det kristne menneske alt for godt kender til suk og svaghed (8,23.26-27), og Paulus skildrer på den baggrund det kristne håb. Der hersker for den troende ikke blot et *allerede*, men også et *endnu ikke*. Det specielle ved Rom 8 er, at perspektivet nu udvides til også at omfatte den fremtid, hvor herlighedsriget bryder endegyldigt igennem. Og der er ikke blot tale om det enkelte menneskes frelse; men Paulus skildrer forløsningen af skaberværket (8,18-25).

Fokus i Paulus' tankegang er nu ikke længere rettet imod loven (8,7), døden (8,6.38) og synden (8,10). Derimod rettes blikket imod kødet og Ånden, dvs. imod modstillingen af kødet og Ånden.

Den indledende sætning i 8,1 indrammer sammen med den afsluttende sætning i 8,38-39 hele kapitlet. Paulus indleder ved at påvise, at der ingen fordømmelse er for dem, der er i Kristus Jesus, og han afslutter med en erklæring om, at intet kan skille os fra Guds kærlighed i Kristus Jesus. Det er sagens kerne i det, som Paulus vil udvikle i Rom 8.

Livet i Ånden (8,1-11)

Paulus fører nu tankegangen fra det foregående videre. Over for desperationen i kampen med synden står triumfen, bevidstheden om at være befriet fra fordømmelsen. Slaveriet under syndens lov er ikke det sidste og vigtigste, der er at sige om det Kristus-troende menneske. Det vigtigste er, at den troende kan stå foran Gud som et frikendt menneske. I Paulus' ord fornemmer man en undrende taknemlighed.

I 8,1-4 begrundet Paulus sit jubelråb i 7,25a. Han kan lovprise Gud, for i Kristus er der ingen fordømmelse. Paulus viser, at befrielsen fra loven samtidig indebærer en opfyldelse af loven (8,4), og han skildrer i det følgende i 8,5-11 den kraft, der gør det muligt for den troende at opfylde loven, nemlig Ånden. Paulus beskriver Ånden som den magt, der i den troendes liv kan besejre synden og døden. Paulus opstiller i 8,5-8 modsætningen mellem det at leve efter kødet og at leve efter Ånden. Derpå skildrer han i 8,9-11 Åndens gave som det, at Kristus bor i den troende.

Tekstgennemgang

8,1: Paulus skildrer frelsens *allerede*: Der udtales ingen fordømmelse over dem, der er i Kristus Jesus.¹ Ordet *fordømmelse* findes i NT kun i Rom, dvs. i 5,16.18 og 8,1. Paulus udtaler i 5,16, at den enes dom førte til fordømmelse, og det udfoldes i 5,18, at Adams fald førte til fordømmelse for alle mennesker. Som Adams efterkommere er de ifølge Paulus under *fordømmelse* (5,18), og det er en fordømmelse, som ikke blot stammer fra andre mennesker eller fra djævelen, men der er tale om Guds fordømmelse. Paulus indleder sit brev med en klar tale om den Guds vrede, som er åbenbaret fra himlen over menneskeheden (1,18). Det er tanken om den Guds vrede, som Paulus vender tilbage til i 8,1.

Det er moseloven, der på Guds vegne udtaler fordømmelsen og dødsdommen. Det enkelte menneske har jo ikke levet op til moselovens for-

¹ I nogle håndskrifter er der i slutningen af 8,1 tilføjet ordene *som ikke vandrer efter kødet (mē kata sarka peripatousin)*, hvortil andre håndskrifter har tilføjjelsen: *men efter Ånden (alla kata pneuma)*, men de ældste og bedste håndskrifter har en kortere tekst uden de nævnte tilføjelser.

dringer og betingelser. Ifølge Paulus kan moseloven imidlertid ikke hjælpe mennesket ud af den fortvivlede situation, hvor menneskets problem ikke blot er synden, men selve fordømmelsen. Moseloven kan dømme, men den kan ikke frelse. Men det er netop baggrunden for de triumferende ord i 8,1, hvor Paulus beskriver det retfærdiggjorte menneske, der i livsfællelesskabet med Kristus Jesus er retfærdiggjort, dvs. uden fordømmelse, uden nogen dødsdom.² Troens menneske fritages ikke for dommen, men for fordømmelsen, fortabelsen. Den, der tror på Jesus Kristus, bliver ikke fordømt, men er gået over fra døden til livet (Joh 5,24). Synden, døden og djævelen har ikke det sidste ord. Det har Gud selv, og ordet fra Gud er: *Du er frikendt*.

Guds frikendelse af troens menneske er helt fundamental. Ingen og intet kan fordømme et menneske, når Gud har frikendt det menneske, som Jesus døde og opstod for (8,34). Dermed forudsætter Paulus, at Jesus blev ramt af fordømmelsen. Hans død var en stedfortrædende straffidelse.

8,2: Paulus forklarer og begrundet, at der ingen fordømmelse er for dem, der er i Kristus Jesus. Forklaringen er, at livets Ånds lov har gjort dem frie fra syndens og dødens lov, og det er noget, der allerede er sket (jf. Gal 5,1).³ Paulus udtrykker sig på en paradoksal måde, for i 7,6 siger han, at det nye liv er et slaveri – nemlig under Ånden, men i 8,2 omtaler Paulus det nye liv som et liv i frihed. Men der er selvsagt tale om den samme virkelighed i 7,6 og 8,2, anskuet ud fra to forskellige synsvinkler.

Den troende er ifølge Paulus befriet fra *syndens og dødens lov*. Paulus anvender her ordet *lov*. Når man tager Paulus' ord om moseloven i 7,12.14 i betragtning, er det vanskeligt at tro, at Paulus i 8,2 skulle omtale moseloven som syndens og dødens lov.⁴ Og dog har Paulus igen og igen påpeget, at moseloven fører til synd og død (f.eks. 3,1-20; 5,12-21; 7,1-25; 1 Kor 15,56). På den baggrund er det ikke udelukket, at formuleringen syndens og dødens lov i 8,2 er en betegnelse for moseloven. Efter min opfattelse er det imidlertid mere sandsynligt, at Paulus sigter til syndens

2 At retfærdiggørelse er det modsatte af fordømmelse, fremgår bl.a. af 8,33-34, men også af 2 Kor 3,9.

3 Jf. aorist-formen: *ēleutherōsen* (*har befriet*).

4 Modsat Jacobsen, *Romerne*, 125–26.

regulerende magt over mennesket (jf. sprogbrugen i 7,22.23.25). Paulus skildrer en befrielse fra syndens og dødens forfærdelige magt og tyranni.

Befrielsen er sket gennem *livets Ånds lov*, siger Paulus (sml. Jak 1,25).⁵ Paulus benytter et gådefuldt udtryk. Han beskriver dermed ikke Guds lov som *livets Ånds lov* (trods udtryksformen i 7,10.14). Pointen for Paulus er ikke, at det er moseloven, der i Kristus Jesus har befriet romerne fra syndens magt (sml. Gal 3,21).⁶ Paulus siger jo i 8,3, at Gud sendte sin søn, fordi moseloven var magtesløs og ude af stand til at frelse. Hvis ordet lov her skal referere til moseloven, må pointen være, at moseloven rummer løfter og vidner om Guds retfærdighed (3,21); den er troens lov (3,27). I det følgende udtaler Paulus, at lovens krav opfyldes i og af de troende (8,4). Hvis ordet lov altså sigter til moseloven, anskues moseloven ikke som et udtryk for lovpagten med Gud, men som helligskrift, der vidner om den nye pagt i Jesus Kristus.

Det er på den anden side mere sandsynligt, at Paulus her har Helligåndens magt i tankerne. I det følgende tales der om Åndens gave, som er skænket til de troende, og det er vel den tanke, som er inde i billedet i 8,2. Det er Helligånden, der i kraft af Kristi frelsesgerning har befriet romerne fra syndens og dødens magt.⁷ Da Ånden blev skænket til dem, blev de befriet fra syndens og dødens herredømme.⁸

5 Formuleringen *livets Ånds lov* findes kun det ene sted hos Paulus. Jf. Strack og Billerbeck, *Kommentar*, 3:240. vedrørende rabbiniske paralleller til vendingen *livets ånd*.

6 Modsat Engberg-Pedersen, »Filosof«, 202. Engberg-Pedersen er af den opfattelse, at Paulus dette sted omtaler moseloven.

7 Der er en vis usikkerhed om pronomenet. Der er god støtte både for *se (dig)* og for *me (mig)*, mens *hēmas (os)* er dårligere bevidnet. Det er svært at afgøre, hvilken læsemåde, der er oprindelig. Den vanskeligste læsemåde er *se*, og det er trods alt den læsemåde, der har den bedste støtte. Sandsynligheden taler for, at det er den oprindelige læsemåde; således også Nestle-Aland, *NT*. Derimod læser Jongkind m.fl., *Tyndale GNT* *mè*.

8 Andre tolkninger: *livets Ånds lov* er evangeliet (således Andersen, *Romerbrevet*, 68) eller troen eller det åndelige liv, der udspringer af livsfællesskabet med Kristus. Jf. hertil Cranfield, *Romans*, 375.

Den troende er befriet fra syndens herredømme, siger Paulus. Vejen ud af desperationen i kampen imod synden er altså at regne sig for allerede befriet fra syndens magt (jf. 6,11). Vejen til sejr over synden er at gøre alvor af, at sejren allerede er vundet. Paulus betoner, at det er sket *i Kristus Jesus*. Paulus refererer dermed sikkert til Guds frelsesgerning i Kristus Jesus, og pointen er, at hele basis for den befrielse fra syndens magt, som Paulus fremstiller i 8,2, er Guds egen frelsesgerning i Kristus Jesus.

Friheden er *allerede* en gældende virkelighed (sml. 6,18; 7,4.6; Joh 8,32.36). Men fordi den troende fortsat lever i syndens og dødens verden, vil kampen imod synden og døden fortsætte (jf. 7,25), for den troende er *endnu ikke* fri for synden og døden. Paulus kan med andre ord betone begge sider af den troendes situation. Der gælder et *allerede*, og der gælder et *endnu ikke*, allerede fri og endnu ikke fri.

8,3: Paulus skildrer grundlaget for Åndens livgivende gerning, nemlig Guds frelsesgerning i Kristus. Moseloven var ude af stand til at befri mennesket fra syndens og dødens magt. Formuleringen er bemærkelsesværdig. Paulus udtaler jo, at Gud gav Israel et bud, som viste sig at være magtesløst. Det er ellers et vigtigt anliggende for Paulus, at Guds ord ikke slår fejl (9,6; 11,29), men når det gælder moselovens forhold til synden, siger Paulus altså, at her kom moseloven til kort. Han taler meget klart. Han taler om det for moseloven umulige.⁹ Han taler om moseloven som Guds magtesløse ord (sml. ApG 13,38; Hebr 7,18; 10,1).¹⁰ Paulus forklarer, at moseloven var magtesløs på grund af menneskets onde natur. I mødet mellem moseloven og synden kom synden ud som den sejrende part.

Men Gud greb ind og sendte sin søn *i syndens køds lighed, skikkelse* (jf. Fil 2,7; sml. Hebr 2,17).¹¹ Med den formulering sætter Paulus den jordiske Jesus i relation til det syndige kød. Jesus var på den ene side helt og fuldt menneske. På den anden side adskilte han sig fra os derved, at han ikke syndede (jf. 2 Kor 5,21). Han undergav sig ikke syndens magt.

9 Jf. sprogbrugen med *adynatos* (*magtesløs*) i Matt 19,26; Mark 10,27 og Luk 18,27.

10 Jf. titlen på min bog om moseloven: Legarth, *Moseloven. Det magtesløse ord fra Gud*.

11 Paulus forudsætter, at Jesus havde en eksistens, førend han blev menneske, den såkaldte præeksistens.

Det er vel begge de to forhold, som Paulus vil fastholde med den særegne udtryksform i 8,3.

Paulus siger videre i 8,3, at Gud for syndens skyld fordømte synden i kødet.¹² Han skrev en dødsdom over synden. Hermed hentyder Paulus næppe blot til det at fælde dom, men den tanke er sikkert indbefattet, at dommen eksekveres. Når Gud fordømmer synden, bliver synden med andre ord frataget dens magt.

Spørgsmålet er, hvorledes det skete. Flere tolkninger er mulige. Tanken kan være, at Jesus fratog synden dens magt ved at leve et syndfrit liv. Jesus gav ikke efter for den syndige natur, og det betød i realiteten en sejr over synden og dens magt. Mennesket drages ved troen så at sige ind i Jesu egen opfyldelse af loven. Til den tolkning kan det dog indvendes, at frelsen hos Paulus normalt er knyttet til Jesu død snarere end til Jesu syndfrie liv. Det er sandsynligvis også tilfældet i 8,3, hvor Paulus sikkert refererer til Jesu soningsdød. Til støtte for den tolkning taler det, at udtrykket *for syndens skyld* kan være en henvisning til et syndoffer.¹³ Hvis det er den betydning, udtryksformen har i 8,3, er tanken, at Gud sendte sin egen søn som et syndoffer og holdt dom over synden. Jesus døde som et syndoffer. Han døde en synders død, for han blev gjort til synd (jf. 2 Kor 5,21; Gal 3,13). Synden lod sig altså repræsentere af et menneske, i hvem der ikke var synd. Gud udsatte Jesus for synden.¹⁴ Gud gjorde ham skyldig i synden. Gud fordømte ikke Jesus, men synden, der blev lagt på Jesus, og det var endda Guds *egen søn*, Guds andet jeg (jf. 8,32; desuden Gal 4,4). Jesu død var en stedfortrædende straffidelse.¹⁵ Netop på den måde blev synden dødsdømt og besejret (sml. Hebr 2,14).

12 Det er ikke entydigt klart, om Paulus her refererer til synden i vort kød, eller pointen er, at Jesus fordømte synden gennem sit eget kød, gennem sin egen menneskelige natur.

13 Formuleringen *peri hamartias* kan i LXX oversætte det hebraiske (*ʿ*)*ḥaṭṭāʾt*, dvs. *syndoffer*; jf. f.eks. 3 Mos 5,6-7.11; 9.2; 14,31; 16,3.5.9; 4 Mos 6,16; 7,16; 2 Krøn 29,23-24; Es 53,10; sml. sprogbrugen i Hebr 10,6.8.18; 13,11. Jf. bl.a. Dunn, *Romans*, 422; Cranfield, *Romans*, 382.

14 Jf. oversættelsen hos Seidelin (NT): ... *udsatte ham for Synden*. Desuden Meile, *Romerbrevet*, 84–85.

15 Jf. Bird, *Romans*, 261.

Jesus gik ind i syndens egen magtsfære, ind i kødet, for netop der at besejre synden. Jesus stod ikke uden for vor verden og så at sige stak hånden ind i den. Jesus gik ifølge Paulus helt og fuldt ind i vor verden; det var netop her, han sejrede over synden, og i mødet mellem synden og Jesus kom Jesus ud som den sejrende part. Jesus fældede som menneske dom over synden på syndens eget magtområde, altså i menneskenaturen. Det var netop her, han døde som et syndoffer.

8,4: Paulus forklarer hensigten med sendelsen af Guds søn, nemlig at lovens bud, lovens krav skulle blive opfyldt i os, der tror.¹⁶ Paulus bestemmer dermed det kristne liv som en opfyldelse af lovens bud. Hvis der i 8,3 henvises til Jesu egen lovopfyldelse, kan pointen i 8,4 være den, at den troende drages ind i den lovopfyldelse, som allerede har fundet sted i Jesus Kristus (jf. Matt 5,17). Men tanken er snarere, at Helligånden har indplantet kærligheden i den troende. Hele loven sammenfattes i budet om kærlighed (jf. 13,9-10; Gal 5,14; sml. Kol 3,14). Når Helligånden har sået kærligheden i de troende (jf. 5,5; Gal 5,22), er lovens krav dermed opfyldt i dem og iblandt dem, i deres fællesskab.¹⁷ En tredje mulighed er, at Paulus vil meddele, at hele den troendes livsførelse er normeret af Guds vilje, Guds lov. Det Kristus-troende menneske har Guds gode vilje som en rettesnor for sit liv (jf. 2,26). Med andre ord: Friheden fra loven er ikke en frihed til at synde, men en frihed til at leve i lydighed.

Under alle omstændigheder står det klart, at Paulus' tale om retfærdiggørelsen ikke betyder en ophævelse af loven (jf. 3,31). Det retfærdiggjorte menneske opfylder jo loven. Lovens krav bliver opfyldt i de Kristus-troende, og dermed er det også evident, at loven ikke er synd (7,7).

Paulus bringer en karakteristik af troens mennesker. Han siger, at de lever ikke i overensstemmelse med kødet, men i overensstemmelse med Ånden, ikke i lydighed imod kødet, men i lydighed mod Ånden (jf. Gal 5,16.17.25). Det er en tanke, som Paulus følger op i det følgende i 8,5-8.

8,5-8: Paulus retter blikket imod de to muligheder: Et menneske kan være kødeligt, eller det kan være åndeligt. Paulus taler her ikke om kampen mellem Ånden og kødet i et troens menneske, men han beskriver to

16 Jf. vedrørende *dikaiōma* (krav) sprogbrugen i bl.a. 2,26; Luk 1,6.

17 Lidt tilspidset kan man sige, at lovens krav opfyldes i os, ikke af os.

livsformer, to grupper mennesker (sml. Joh 3,6; Gal 5,18-25). Når det gælder de åndelige, er det vigtigt at indse, at Paulus ikke fremstiller et ideal, som de troende skal stræbe efter, men han skildrer en tilstand, som de allerede befinder sig i.

Modsætningen stilles skarpt op. Paulus fremstiller et menneske, som det er i sig selv og uden Guds ånd. Paulus giver en radikal beskrivelse af det menneske. Paulus siger, at det menneske er kødeligt, og han påpeger, at de kødelige vil det kødelige (8,5). Det kødelige bestemmer både livsførelsen og tankegangen, og Paulus føjer til, at det, som den kødelige tænker og vil, i sidste ende bliver til den definitive død (8,6; sml. 6,21; 8,13; Gal 6,8; Ef 4,22).¹⁸ Det hedder videre, at menneskets naturlige instinkter er fjendtligt indstillede over for Gud (8,7; sml. 5,10; Kol 1,21; Jak 4,4). Paulus viser, at et menneske uden Guds ånd står i modsætning til Gud. Jeg-et hverken vil eller kan leve i overensstemmelse med Guds lov, Guds vilje (8,7). Lader man sit jeg bestemme, kan man ifølge Paulus umuligt leve Gud til behag (8,8; jf. 1,18-3,20; 1 Thess 2,4.15; 4,1).¹⁹

Over for dette står de åndelige, som vil det åndelige (8,5). Deres liv er ledet af Guds ånd. Deres tanker er rettet imod det, der i sidste ende fører til liv og fred, som Paulus udtrykker det (8,6.13; sml. Gal 6,8), idet han givetvis sigter til den kommende verdens liv og fred.

8,9: Paulus har i 8,5-8 omtalt to muligheder for livsorientering. I 8,9-11 skildrer han herefter livet i *Ånden*. Paulus henvender sig nu direkte til sine læsere. Han betoner, at *Ånden* har en gave, og den gave er Kristus. Når Guds ånd bor i den troende, er Kristus til stede i den troende.

Et menneske kan altså være *i kødet*, dvs. *i den syndige natur*. Det menneske lader sig lede af den onde natur. Tanken er ikke, at de troende er befriet fra den syndige natur, at den syndige natur er et overstået kapitel; men Paulus' pointe er, at de ikke længere lader sig dirigere af den syndige natur. Syndigheden er der fortsat, men forholdet til syndigheden er ændret radikalt.

Over for det at være *i kødet* stiller Paulus det at være *i Ånden*, altså at være under *Åndens* indflydelse og herredømme. Det menneske, der

18 Jf. Engberg-Pedersen, »Filosof«, 203.

19 Jf. gengivelsen hos *Seidelin (NT)*.

er i Ånden, er ifølge Paulus et menneske, i hvem Guds ånd bor.²⁰ Det er en almindelig udtryksmåde i NT, at Gud respektive Guds ånd bor i den troende (jf. 8,11; 1 Kor 3,16; 6,19; 2 Kor 6,16; sml. 1 Joh 3,24). Men Paulus kan ligesom her også sige, at Kristus respektive Kristi Ånd bor i dem (jf. 8,10; Gal 2,20; Fil 1,19; desuden 1 Pet 1,11).

Når Ånden er til stede hos et menneske, tilhører det menneske Kristus. Det er Kristi ejendom. Det hører til hos Kristus (jf. 1 Kor 3,23; 15,23; Gal 5,24). Paulus betoner med andre ord, at det at have Ånden er selve kendetegnet på, at et menneske hører Kristus til. Kristus besidder det menneske, der besidder Helligånden. Paulus udelukker med andre ord, at der findes kristne mennesker uden Ånden, og han udelukker, at der er ikke-kristne, der har Ånden (jf. 1 Kor 12,3).²¹

8,10: Paulus betoner enheden mellem Kristus og den troende. Han kan både sige, at de troende er i Kristus, og at Kristus er i de troende. Det er den sidste tanke, som er inde i billedet i 8,10. Paulus udtaler, at Kristus har taget bolig i og hos et troens menneske (jf. Joh 17,23; 2 Kor 13,5; Gal 2,20; 4,19; Ef 3,17; Fil 1,21; Kol 1,27).

Når Kristus bor i den troende, er legemet ifølge Paulus dødt på grund af synden. Paulus siger, at den troendes legeme er dødsmerket, dødeligt og forgængeligt, og begrundelsen er, at den troende er en synder af Adams slægt. Dermed gør Paulus ikke op med legemligheden. Det er ikke kroppen som sådan, der er noget galt med, men Paulus relativiserer den; for kroppen er dødsmerket på grund af synden. Eller tanken er, at ordet *legeme* her betegner den menneskelige eksistens i syndens verden. Eksistensen i denne verden er under syndens og dødens herredømme. Der er altså her ikke tale om at være død i forhold til synden gennem omvendelsen og troen (jf. 6,11), som om den troende synder uden at være en synder, som om den troende bliver syndfri.²² Det drejer sig derimod om den død, som synden påfører mennesket, og den død er en fortsat

20 Paulus vil med sit *så sandt, hvis (eiper)* ikke skabe tvivl hos læserne af brevet, men Paulus vil det modsatte. Han betoner, at de er åndelige, når Guds ånd bor i dem.

21 Jf. Thiselton, *Romans*, 168.

22 Modsat Engberg-Pedersen, »Filosof«, 204–5.

virkelighed for den troende, så længe han eller hun lever i denne verden. Som ethvert andet menneske lever den troende med døden inde på livet.

Men den troende er også retfærdiggjort og har fået et nyt frelsens forhold til Gud. Derfor har vedkommende fået Ånden, som skænker liv.²³ Paulus taler her sikkert ikke om menneskets ånd. Det er ikke sandsynligt, at Paulus vil sige, at Gud har gjort menneskets ånd levende. Det er mere nærliggende at forstå ordene i 8,10 som et udsagn om den Guds ånd, som bor i den troende. Ånden er Kristus i troens menneske, og det er den Ånd, der skænker den troende liv.

8,11: Paulus viser, at en vigtig konsekvens af at have modtaget Ånden er, at mennesket skal modtage evigt liv.²⁴ Paulus henviser til de dødes opstandelse og forklarer, at som Gud oprejste Kristus, således skal han på den yderste dag også oprejse dem, i hvem Ånden bor. Gud vil gøre det ved hjælp af den Ånd, der bor i de troende.

Uden tvivl refererer Paulus til de dødes opstandelse, når han omtaler levendegørelsen af de dødelige legemer (sml. 4,17; 1 Kor 15,22). Ifølge Paulus er Ånden en pant (Ef 1,14; jf. 2 Kor 1,22; 5,5); den er en førstegrøde (8,23). Den, der har modtaget Helligånden, har modtaget en forsmag på den himmelske verden.²⁵ Ånden oprejste Jesus fra de døde og skænkede ham udødeligt liv. Når den samme Ånd bor i de troende, vil Ånden skænke det samme udødelige liv til dem. Som Jesus opstod, skal de opstå.

Paulus omtaler her Gud som den, der oprejste Jesus fra de døde. Det er en bestemmelse af Gud, som forekommer adskillige steder hos Paulus (4,24; 10,9; desuden 1 Kor 6,14; 2 Kor 4,14; Gal 1,1; Ef 1,20; Kol 2,12; jf. ApG 2,24; 3,15; 4,10; 1 Pet 1,21), og ganske ofte hedder det hos Paulus om Jesus Kristus, at han blev opvakt fra de døde (f.eks. 6,4,9; 7,4; 10,7;

23 Paulus modstiller her legeme og Ånd; tilsvarende i 8,13; 1 Kor 5,3; 7,34; Jak 2,26.

24 Der er vedrørende 8,11 adskillige tekstkritiske varianter i håndskrifterne. Jeg følger her teksten, som den foreligger hos Nestle-Aland, *NT*. Anderledes Jongkind m.fl., *Tyndale GNT*.

25 Paulus udtrykker sig tilspidset. I 8,10 erklærer han, at legemet er dødt på grund af synden; *legeme* er i 8,10 modstillet Ånden. Ordet *legeme* fremstår dermed som et negativt begreb. Anderledes i 8,11, hvor Paulus omtaler levendegørelsen af legemet. Nu er ordet *legeme* neutralt, en betegnelse for kroppen.

1 Kor 15,12.20; 2 Tim 2,8: jf. 1 Pet 3,18). Det er et af de vigtigste udtryk om Jesus Kristus hos Paulus.

Tilbageblik: Teksten i 8,1-11 er indrammet af tanken om frelsens *allerede* og dens *endnu ikke*, en tanke der også har domineret Paulus' redegørelse i kap 6-7. Paulus indleder kap 8 med proklamationen: Der er ingen fordømmelse for det Kristus-troende menneske. Gud har *allerede* grebet ind og har skaffet det til veje, som moseloven ikke magtede (8,1-4). Det giver Paulus anledning til at beskrive to grupper mennesker, de kødelige og de åndelige (8,5-8). Der er en skræmmende og skæbnsvanger forskel på de to mennesketyper. Ifølge Paulus forener Jesus Kristus sig med de åndelige; de har ganske vist et dødeligt legeme, men det vil Gud oprejse på den yderste dag (8,9-11). De Kristus-troende lever altså i en venten på det, der skal ske. De lever med frelsens *endnu ikke* inde på livet.

Sønnekårets Ånd (8,12-17)

Paulus skildrer de troendes forhold til Kristus, Guds søn, og han benytter i skildringen en familie-sprogbrug. Der er tale om sønnekår og arveret. Ganske vist viderefører Paulus i 8,12-13 modstillingen mellem kødet og Ånden, men derefter fremhæver han i 8,14-17, at den, der har modtaget Guds ånd, ikke er en slave, men derimod et Guds barn. Livet i Ånden er ifølge Paulus ikke et liv i et trangt slaveri, men et liv i frie barnekår. Paulus beskriver dette sønnekår og den arveret, som sønnekåret indebærer. Tilsvarende tankegang findes i Gal 4,6-7.

Tekstgennemgang

8,12: Paulus drager en konklusion af 8,1-11 og understreger, at de troende ikke står i gæld til kødet, så at de skulle være forpligtede på at leve efter kødet. Dermed udtaler Paulus ikke, at de, der har modtaget Guds ånd, ikke vil kende til kødet og den onde natur. Paulus tager det tværtimod for givet, at det retfærdiggjorte menneske kender kødet og kan lade sig friste til at leve efter det, men vi skylder ikke kødet noget; vi er ikke forpligtede

på at adlyde de syndige instinkter, siger Paulus.²⁶ Paulus' ord rummer altså en implicit formanings til at kæmpe imod synden og kæmpe imod alt det, der vil ødelægge forholdet til Gud og forholdet til medmennesket. De troende kender ifølge Paulus alt for godt kødet, men de har på ingen måde nogle forpligtelser over for kødet. Tilsvarende i Gal 5,16-18: De troende føler kødet, men følger det ikke.

8,13: Også den, der har fået Guds ånd, står i fare for at leve *efter kødet*, *i lydighed mod kødet*, som Paulus udtrykker det. Men Paulus advarer med utilslørede ord: Hvis de troende slår ind på den vej og lader naturen gå sin gang, vil de ende i døden, dvs. den åndelige død og den endelige død, adskillelsen fra Gud.²⁷

Paulus formaner imidlertid de troende til i stedet at dræbe *legemets gerninger*, dvs. de handlinger der udspringer af menneskets onde natur. De skal ikke undskylde sig med en påstand om, at sådan er de skabt, men de skal bryde radikalt med syndens ondskab (jf. Kol 3,5-11).²⁸ Paulus gør det dog klart, at drabet på legemets gerninger alene kan ske ved Åndens gerning (jf. Gal 5,16.25). Kampen med kødet kan kun vindes *ved Ånden*, ved Åndens virke. På den anden side fordrer Paulus også de troendes aktive indsats.²⁹ De skal ikke passivt forlade sig på Åndens gerning, men de skal agere og tage ansvaret på sig og forsage synden, den onde natur. Paulus skaber ikke et alternativ mellem Åndens gerning og den troendes gerning. Begge gerninger er ifølge Paulus nødvendige.³⁰

26 Med *tou kata sarka zēn* (*leve efter kødet*) udtrykker Paulus efter alt at dømme en følge (*så at ...*), men det er også muligt at forstå infinitiven epexegetisk: *Vi er ikke skyldnere sådan at forstå, at vi skal leve ...*

27 Ifølge Wallace, *Grammar*, 393, taler Paulus dette sted snarere om den fysiske død.

28 Formuleringen *legemets gerninger* forekommer hos Paulus kun det ene sted.

29 Hos rabbinerne kan der på tilsvarende måde tales om bekæmpelse af den onde drift; jf. hertil Strack og Billerbeck, *Kommentar*, 3:241-242.

30 Svarende hertil kan Paulus udtale, at de, der tilhører Kristus, allerede har korsfæstet kødet med dets lidenskaber og begæring (Gal 5,24) (indikativ), mens han i Rom 8,13 formaner de troende til at dræbe synden (der er ikke formelt, men reelt tale om et imperativ). Det samme kan formuleres som gave og som opgave.

Kun ved at dræbe legemets gerninger kan den troende ifølge Paulus *leve*, og med det udsagn giver Paulus stikord til den følgende skildring af et liv som en Guds søn, der har fået Ånden.

8,14: Tidligere i brevet har Paulus skildret gudsforholdet som et slaveforhold (6,16.18.22). Nu anlægger Paulus en anden betragtning og erklærer, at de troende er sønner og døtre og netop ikke slaver (jf. Gal 4,5-7). Han siger, at alle de, der bliver ført af Guds ånd og lader sig føre af Guds ånd, er Guds børn (sml. 8,19; 9,8.26; 2 Kor 6,18; Gal 3,26; sml. Hos 2,1; Matt 5,9; Joh 1,12; 1 Joh 3,1; Åb 21,7). De er ikke under loven (Gal 5,18); de lever ikke i lydighed mod kødet, men ledes af Ånden. De – men også kun de – er Guds børn. De har modtaget barnekår.

8,15: De troende er ikke slaver, der lever i frygt og ængstelse for deres herre. De er ikke ting, dvs. løsøre, som man kan købe og sælge, som man har lyst. Det, der dominerer slaveriets ånd, er frygt og angst, det skulende blik. Der er god grund til at tro, at Paulus dette sted har livet under moseloven i tankerne. Livet i Sinaj-pagten havde netop angsten og frygten som et væsentligt indhold, dvs. frygten for Guds straf, hvis ikke Israel overholdt moselovens forskrifter.³¹

Over for slaveriets ånd står barnekårets ånd, tryghed og tillid i forhold til faderen (sml. 2 Tim 1,7; 1 Joh 4,18).³² En slave siger ikke *Far* til sin herre, men det gør barnet. Barnet har fået sønnekår (jf. 8,15.23; Gal 4,5; Ef 1,5; sml. Rom 9,4). Det er adopteret. Genfødsel er adoption. Sønnekår hos Gud får et menneske ved adoption.³³ Jesus er ikke et adoptivbarn. Han er Guds søn af natur, Guds biologiske søn (1,4; 2 Kor 1,19; Gal 2,20; Ef 4,13), men de troende er Guds sønner ved adoption.

31 Jf. Engberg-Pedersen, »Fra retfærdiggørelse«, 121–22.

32 Jf. oversættelsen i *Den Nye Aftale: Den gør jer ikke til slaver der er bange for Gud, men giver jer status som Guds børn*.

33 Det er helt berettiget, når ordet *hyiothesia* i denne sammenhæng oversættes med barnekår og ikke sønnekår. Ordet *hyiothesia* dækker adoption af børn af begge køn; jf. Danker, Bauer, og Arndt, *Lexicon*, 1024. Paulus taler ikke specifikt om Guds sønner, men om Guds børn (jf. 8,16).

At blive et Guds barn indebærer at blive adopteret som Guds barn.³⁴ At være adopteret er at være ønsket og elsket.³⁵ Det er at blive indlemmet i troens og kærlighedens fællesskab hos Gud. Det er ikke barnekår, som det enkelte menneske har af natur; det er ikke noget, som et menneske har ret til og krav på, men det er en skænket gave, en nådegave. Med i billedet hører det, at det adopterede barn er helt og fuldt et barn. Det er ikke næsten som et barn. Det ikke blot ligner et barn. Det *er* et barn. Adoptivforældrene er ikke plejeforældre, der har fars og mors rolle. De *er* far og mor og bliver *kaldt* far og mor.

Den troende taler til Gud med ordene *Abba, Fader* (jf. Gal 4,6). Det er et udslag af barnets tillid og tryghed. Ordet *Abba* er det aramæiske ord for fader.³⁶ Det er udtryk for *fader* i den familiære form: *daddy, pappa*. Jesus tiltalte Gud med netop det udtryk (Mark 14,36; sml. Sl 89,27-28; Es 63,16). Det er måske også den formulering, der skjuler sig bag indledningen til Fadervor (jf. Matt 6,9; Luk 11,2). Nu kan troens menneske tale til Gud på samme måde, som Jesus gjorde!³⁷

Måske er der her en forbindelse mellem den kristne dåb og Jesu dåb. I begge tilfælde udtrykkes et fader-søn-forhold i relationen til Gud. Det fremgår af himmelrøsten ved Jesu dåb (jf. Matt 3,17), og Paulus' pointe kan være, at de troende ved dåben indsættes i et barnekår, så at de ligesom Jesus kan tiltale Gud som *Abba*.

Det er forfærdeligt at være forældreløs eller at være et barn, som forældre ikke vil kendes ved. Ligeså forfærdeligt vil det være i forholdet

34 Det er en græsk-romersk, men ikke en jødisk praksis at adoptere; jf. Alistair E McGrath, *Forsvar for troen: en indføring i apologetik* (Fredericia: Kolon, 2016), 50. Desuden f.eks. Cranfield, *Romans*, 397.

35 Jf. McGrath, *Forsvar*, 149–50.

36 Ordet *abba* er en transskription af det aramæiske 'abbā'. Jf. vedrørende Gud som Fader bl.a. Thompson, »Mercy«, 211–16.

37 Armenske børn, der var blevet berøvet deres forældre under tyrkernes massakre under 1. verdenskrig, blev optaget på børnehjemmet Fuglereden i Libanon. De blev modtaget af Maria Jakobsen, og de gav hende det stærkeste navn, der kunne tænkes for en forældreløs: *Mama*. Når forældreløse mennesker bliver taget imod af Gud, er det stærkeste udtryk for deres forhold til Gud, at de kan bruge navnet: *Abba*.

til Gud. Men Jesus har i Joh 14,18 sagt, at han netop ikke vil efterlade disciplene som faderløse. Det er det samme, Paulus hentyder til, når han siger, at et troens menneske ved Helligånden kan råbe *Abba Fader* til Gud.

Paulus sigter i sammenhængen sikkert til Israels Exodus fra Egypten. I netop den sammenhæng blev Israel kaldt Guds søn (2 Mos 4,22; jf. Es 1,2; Hos 2,1; 11,1).³⁸ Israel blev befriet fra Egypten, fra trællekårene. Israel vandrede 40 år i ørkenen, og tilsvarende lever de troende i deres ørken i verden. Gud var hos sit folk i en sky om dagen og en ildsøjle om natten, ligesom Guds ånd er hos troens folk. Israel var på vej imod det forjættede land, Kana'an, og de troende er på vej mod opstandelsen. Troens folk oplever med andre ord et nyt Exodus.³⁹

8,16: Der er en uløselig sammenhæng mellem at være et Guds barn og at have modtaget Ånden. Paulus udtrykker det på den måde, at Ånden bevidner, at vi er Guds børn.⁴⁰ I parallelteksten i Gal 4,6 hedder det, at det er Ånden, der råber *Abba, Fader* til Gud. Det er på den måde, Ånden aflægger sit vidnesbyrd.⁴¹

Paulus taler i den sammenhæng om vor ånd, men det er ikke entydigt klart, hvad pointen er. På den ene side kan Paulus ville sige, at Ånden selv vidner sammen med vor ånd, at vi er Guds børn. På den anden side kan det være Paulus' anliggende at påpege, at Ånden selv vidner for vor ånd, at vi er Guds børn.⁴² Begge tolkninger er forsvarlige. Dog kan man undre sig over, at den menneskelige ånds vidnesbyrd kan have en så aktiv rolle i bevidnelsen af barnekåret. Giver det overhovedet mening at hævde, at der er to vidner til den troendes barnekår, nemlig Guds ånd og den troendes ånd? Ofte vil vidnesbyrdet fra den menneskelige ånd jo pege i helt andre retninger. Paulus' ærinde i 8,16 synes snarere at være, at

38 Jf. hertil Strack og Billerbeck, *Kommentar*, 2:219-220.

39 Jf. bl.a. Wright, *Romans Everyone 1*, 145-48; Bird, *Romans*, 266-67.

40 Verbet *symmartyreō* kan også betyde *bekræfte, stadfæste*, så at sætningens mening bliver, at Åndens selv bekræfter sammen med vor ånd, at vi er Guds børn.

41 Jf. vedrørende den manglende kobling i den rabbiniske litteratur mellem Helligånden og isrealiternes bøn bl.a. Strack og Billerbeck, *Kommentar*, 3:243.

42 Sml. Schindler (NT): *Paa den Maade forsikrer Guds Aand selv vor Aand om ... Bibelen på hverdagsdansk: Det er Guds Ånd, der bekræfter over for vores egen ånd ...*

Guds ånd over for den menneskelige ånd bevidner, at vi er Guds børn.⁴³ Barnekåret hos Gud kan intet menneske sige sig selv; det skal tilsiges det enkelte menneske, og det er Åndens gerning.

8,17: Når de troende er børn, er de *Guds arvinger*. De skal få del i Guds herlighed og skal herliggøres hos Gud og sammen med Gud. Billedet halter, for Gud dør jo ikke, så at hans børn skulle blive hans arvinger. Ikke desto mindre kan Guds børn kaldes Guds arvinger, et udtryk som ikke ellers forekommer hos Paulus.⁴⁴ Pointen er, at de skal få del i Guds herlighed. De skal herliggøres sammen med Gud. De er i sandhed arvinger (jf. ApG 20,32; Åb 21,7).

Paulus tilføjer, at Guds børn også er *Kristi medarvinger*. Kristus er Guds egentlige søn, Guds egen søn (jf. 8,3), Guds førstefødte søn (8,29) og altså Guds egentlige arving (sml. Hebr 1,2). Men den troende og døbt er Kristi lillebroder. Den troende og døbt er forenet med Kristus og skal arve sammen med Kristus (sml. Gal 3,29; Ef 3,6).

Paulus sigter til den troendes livsfællesskab med Kristus i evigheden. Men det livsfællesskab er også en nutidig virkelighed. Allerede nu deler den troende skæbne med Kristus (jf. Kol 1,24; 2 Tim 2,3).⁴⁵ Paulus griber her tilbage til det, han udfoldede i 6,1-11. Paulus viste dér, at det døbt menneske bliver korsfæstet og begravet med Kristus og skal opstå med Kristus. At være døbt betyder ifølge Paulus lidelse med Kristus, men det betyder også herliggørelse sammen med Kristus, og det betoner Paulus i 8,17. Dåben fører ind i et fællesskab med Kristus i både gode og onde dage (sml. 2 Kor 1,5-7; 4,10; 13,4; Fil 3,10-11; 2 Tim 2,12; 1 Pet 4,13; 5,1). Dermed har Paulus givet et stikord til den følgende beskrivelse af lidelsen i verden og af håbet om herligheden.

43 Formuleringen *Guds børn (tekna theou)* findes følgende steder i NT: Joh 1,12; 11,52; Rom 8,16.21; 9,8; Ef 5,1; Fil 2,15; 1 Joh. 3,1-2.10; 5,2.

44 I parallelteksten i Gal 4,7 hedder det, at den troende er *arving ved Gud (klēronomos dia theou)*.

45 Der er ikke blot tale om at lide, som Kristus led, men Paulus betoner fællesskabet med Kristus i lidelsen. Anderledes *Bibelen på hverdagsdansk: Er vi parate til at lide, som Kristus led, ...*

Tilbageblik: Paulus har i 8,12-17 skildret sønnekårets Ånd. Han formaner de troende til at leve efter Ånden og ikke efter kødet (8,12-13), og han skildrer livet i Ånden som et liv i sønnekår, barnekår og ikke i slaveri og trældom (8,14-17). De Kristus-troende nærmer sig ikke Gud som angstelige slaver, men som trygge børn, der ved sig elsket.

Lidelse og håb (8,18-30)

I det foregående har Paulus med triumf slået fast, at der ikke er fordømmelse for det menneske, der er ét med Kristus (8,1), og han har beskrevet håbet om en fremtid med Kristus (8,17). Men kristenlivet er på den anden side ikke en ubrudt succeshistorie. Det ved Paulus af egen erfaring. Lidelser og smerter kender troens folk til, og Paulus redegør i 8,18-30 for denne *endnu-ikke*-dimension ved den kristne tro.

I 8,18-30 udvikler Paulus det tema, som han slog an i 8,17. Han skildrer for det første både lidelserne (8,17.18-23.26) og den herlighed, som findes i det kommende rige (8,17.18.30). For det andet afrunder Paulus i 8,30 på en måde, som minder påfaldende om 8,17. Dertil kommer for det tredje, at udsagnet i 8,29 vedrørende fællesskabet med Kristus svarer til de markante *sammen med*-udsagn i 8,17. Paulus vil betone, at det helt afgørende for frelsen er fællesskabet med Kristus. Sagt på anden måde: 8,17 rummer ret beset indholdet af 8,18-30.

Betegnende for 8,18-30 er det, at Paulus her trækker mange linjer tilbage til det, som han har udfoldet tidligere i brevet. Paulus beskriver eksempelvis skaberværkets lidelse og dets længsel efter forløsning. Dermed griber Paulus tilbage til ordene om Adams fald, som førte lidelse ind i skabningen. Det forhold behandler Paulus i 1,18-32, hvor han beskriver menneskehedens gudløshed. En tilsvarende sammenhæng kan der være til 5,12-21. Når det yderligere gælder teksten og konteksten, fremgår det, at Paulus i 8,29-30 forklarer, at Gud har forudbestemt os til at blive ligedannet med hans søns billede. En sådan bemærkning kan referere til 5,12-21, hvor Paulus forklarer, at vi i kraft af synden tidligere var ligedannet med Adams billede.

Udsagnet i 8,18 fremstår som en overskrift: Lidelsen er intet i forhold til den kommende herlighed. I 8,19-22 skildrer Paulus skaberværkets forkrænkelighed og dets længsel efter forløsning, og Paulus føjer i 8,23-25 til, at også den, der har modtaget Ånden, længes efter forløsning. Det giver i 8,26-27 Paulus anledning til at sige, at Ånden går i forbøn for de troende og styrker deres håb. Endeligt hedder det i 8,28-30, at Gud fører sit værk igennem trods menneskelig lidelse, forgængelighed og svaghed.

Tekstgennemgang

8,18: Udsagnet i 8,18 er at forstå som en overskrift over 8,18-30. Paulus vil forklare, hvorledes det kan gå til, at et troens menneske kan tage del i Kristi lidelser uden at erfare Kristi herlighed. Det er ikke blot en rent teoretisk problemstilling; det er en smertelig erfaring, der kan forfærde den troende og i sin yderste konsekvens bringe den troende på sammenbruddets rand.

Paulus vil forklare udsagnet i 8,17 og slår fast, at den nuværende lidelse ikke er for noget at regne i forhold til den kommende herlighed.⁴⁶ Paulus siger vel at mærke ikke, at lidelsen ikke er noget at regne. Paulus bagateliserer ikke lidelsen, men han omtaler den herlighed, der skal åbenbares (jf. 5,2; Kol 3,4) og minder om, at den kommende herlighed er større end lidelsen.⁴⁷ Når man sammenligner lidelsen med den kommende herlighed, vil herligheden overskygge den nuværende lidelse (sml. 5,2-3; 2 Kor 4,17; 1 Pet 4,13; 5,1). Lidelsen er stor, men Gud er større! Lidelsen kan være så frygtelig, at man taber modet, men Gud er Gud, siger Paulus. Han ønsker, at det lidende menneske skal flytte sit fokus over på Gud selv, på Guds herlighed.

8,19: I 8,19-22 skildrer Paulus skaberværkets forkrænkelighed og længsel efter forløsning.⁴⁸ Skabningen venter på, at Guds børn skal åbenbares.

46 Jf. vedrørende tilsvarende udsagn i den antikkjødiske litteratur bl.a. Strack og Billerbeck, *Kommentar*, 3:244-245.

47 Vedrørende *eis hēmas* er det ikke entydigt klart, om pointen er, at herligheden skal åbenbares *til os*, dvs. *for os*, eller tanken er, at den åbenbares *i os*.

48 Ordet *ktisis* kan betyde handlingen at skabe (f.eks. 1,20), men det kan også betegne resultatet af skabelsen, det skabte (8,19-22).

Barnekåret er en virkelighed allerede i den nuværende verden (8,14-15). Men først i den fremtidige herlighed skal det udfoldes, hvad det barnekår indebærer (jf. 1 Joh 3,1-2). Ja, Paulus går endda i 8,23 så langt, at han siger, at det, der skal ske ved opstandelsen, er, at vi skal få *barnekår, vort legemes forløsning*. Først da skal vi ifølge Paulus helt og fuldt blive Guds børn.⁴⁹

Det er bemærkelsesværdigt, at det er selve skaberværket, der ifølge Paulus har en stærk forventning. Skaberværket bliver personificeret (sml. Sl 65,13; Es 24,4; Jer 4,28; 12,4). Indholdet af skaberværkets forventning er, at Guds børn skal åbenbares.⁵⁰ Gud skal åbenbare sine børn. Gud skal løfte sløret for, hvad det betyder at være hans børn (sml. Luk 21,28). Det er den åbenbaring, som skaberværket har en stærk længsel efter og en spændt forventning om.

8,20: Begrundelsen for skaberværkets fremtidsforventning er, at skaberværket er underlagt håbløsheden, *tomheden* (jf. 1,21; Ef 4,17; desuden Præd 1,2).⁵¹ Denne tomhed kan forstås som den *forængelighed* (8,21), som skaberværket er underlagt. Jorden blev ved syndefaldet underlagt forkrænkelighed, og skaberværket længes efter befrielse fra den forbandelse. Men *tomhed* kan også være en manglende evne til at nå sit mål. Skaberværket kan på grund af menneskets fald ikke opfylde selve meningen med dets eksistens, nemlig herliggørelsen af Gud. Under alle omstændigheder går alt før eller siden til grunde i denne verden. Først når mennesket er forløst, vil også skaberværket ifølge Paulus kunne nå sit mål. Forfaldet og døden var ikke indbygget i skaberværket fra begyndelsen. Smerten var ikke en følge af skabelsen, men af syndefaldet.

- 49 Der er med andre ord til barnekåret hos Gud knyttet både et *allerede* og et *endnu ikke*.
- 50 Genitiven *tōn hyiōn* er i det tilfælde forstået som en objektiv genitiv. Tanken er, at Gud skal åbenbare sine sønner. Det giver vanskeligt mening at opfatte genitiven som en subjektiv genitiv. Det er jo ikke Guds børn, der skal åbenbares, men det er Guds børn, der skal åbenbares.
- 51 Der findes hos Strack og Billerbeck, *Kommentar*, 3:247-255 en udførlig fremstilling af, hvorledes man i den antikke jødedom forestillede sig, at skaberværket blev revet med i menneskets fald.

Paulus betoner, at det, der skete med skaberværket, ikke skete af egen fri vilje. Faldet skete ikke med skabningens gode vilje. Det skete ifølge Paulus ikke *frivilligt, men på grund af ham, der underlagde den*. Denne *ham* er måske Gud, der forbandede jorden på grund af Adams fald (sml. 1 Mos 3,14-19; 5,29).⁵² Men mere sandsynligt refererer Paulus til Adam, som gennem sit fald førte tomhed ind i verden.⁵³

Paulus føjer til: *med håb*. Skabningen oplever ikke blot tomhed, men har i tomheden også et håb. Allerede da Gud udtaler dom over skaberværket, føjes der nemlig til dette domsudsagn et løfte om sejr (jf. 1 Mos 3,15). Ikke blot mennesket, men hele skaberværket længes efter frelse og forløsning.

8,21: Skabningen længes efter befrielse fra forgængeligheden.⁵⁴ Skaberværket må bære følgerne af menneskets fald. På samme måde skal skaberværket også få del i menneskets forløsning (jf. Es 65-66; ApG 3,21; 2 Pet 3,13; Åb 21,1).

Skaberværket længes efter forløsning. Skabningen længes efter befrielse fra fordærvmagterne og fra *trældommen under forgængeligheden*. Forgængeligheden er ifølge Paulus ikke en naturlighed; den er derimod et slaveri, som trællebinder skabningen. Det er vanskeligt at forestille sig en natur uden forgængelighed, uden vekslen mellem årstider og mellem vækst og frugt og efterårets forfald. Vi kan gøre os mange overvejelser om, hvorledes situationen ifølge Paulus var for universet med sol og måne

52 Således Jacobsen, *Romerne*, 137. Jf. gengivelsen i *Bibelen på hverdagsdansk: fordi Gud måtte straffe de første menneskers ulydighed*.

53 Jf. f.eks. Schindler (NT): *takket være Adam, der bragte Dom over den*. Tilsvarende *Den Nye Aftale: fordi Adam gjorde det han gjorde*.

54 Der er usikkerhed om sammenhængen mellem udsagnet i 8,21 og det foregående. For det første er der uenighed i håndskrifterne. I indledningen af 8,21 har nogle håndskrifter *hoti* (at / *fordi*), mens andre læser *dioti* (*fordi*). Man kan gætte på, at læsemåden *dioti* er opstået, fordi *ELPIDIOTI* er blevet til *ELPIDIDIOTI* (jf. Metzger, *Commentary*, 517). I givet fald er *hoti* den oprindelige læsemåde. For det andet er det ikke klart, hvorledes *hoti* skal forstås. Det er muligt, at ordet har kausal betydning og er begrundende: *fordi / thi...* (f.eks. Wierød (NT): *Thi også skabningen selv skal befries fra trældommen ...*). En anden mulighed er, at *hoti* indleder en genstandssætning. Paulus vil da sige, at skaberværket har et håb om, at den selv skal befries ... (således f.eks. Seidelin (NT) og *Den Nye Aftale*).

og planter og dyr i de år, der gik forud for syndefaldet og det kosmiske fald. Var der ikke forgængelighed i den verden? Visnede blomsterne ikke? Paulus giver os ikke noget svar, men proklamerer, at skabningen en dag skal blive befriet fra slaveriet under forgængeligheden.

Skabningen længes efter *den frihed, som Guds børn får i herligheden* (jf. Kol 3,4).⁵⁵ Befrielse kommer i stand, når Guds børn får del i herligheden, når Guds børn står ansigt til ansigt med Gud selv (jf. 1 Kor 13,12). Det er en dag, da Guds børn skal sige: *Endelig fri. Endelig fri. Tak Gud, almægtig, vi er endelig fri.*⁵⁶ Slaveriet i denne verden er forbi. Guds børn er nået til den definitive frihed, for livet for Guds ansigt er kendetegnet af frihed, herlighedens frihed. Det er en frihed, som skal blive hele skaberværket til del.

8,22: Skaberværket skal befries fra forkrænkeligheden; men indtil det sker, sukker skaberværket, akkurat som troens folk sukker (8,23; sml. 2 Kor 5,2). Jordskælv og andre ødelæggende naturkatastrofer er eksempler på naturens suk og stønnen, og det bliver ikke bedre af, at vi mennesker driver rovdrift på jordens ressourcer og tager os den frihed at sprede affald og forstyrre den økologiske balance. De menneskeskabte klimaforandringer og de deraf følgende konsekvenser stiller skaberværkets stønnen til skue.

Skaberværket vander sig og er i veer på grund af den forbandelse, som ramte skaberværket ved Adams fald (sml. Jer 12,4.11). *Alt, hvad Gud har skabt, må endnu sukke og stønne.*⁵⁷ Paulus sammenligner skaberværkets smerter med den fødende kvindes lidelser. Det er veer, der giver stærke smerter, men altså også veer, som fører til fødsel (jf. Joh 16,21-22). Smerterne fører ikke til død og lemlæstelse, men til liv.

Baggrunden for den forventning om skaberværkets befrielse er sikkert at finde i tanken om endetiden som en genoprettelse af urtiden. Gud fører på sæt og vis skaberværket tilbage til sin oprindelige bestemmelse,

55 Ordene *tēs doxēs* kunne også tolkes som en kvalitativ genitiv: *Guds børns herlige frihed*.

56 Citat fra Martin Luther Kings berømte tale ved Lincoln Memorial i Washington DC den 28. august 1963.

57 Således *Seidelin (NT)*.

tilbage til udgangspunktet. Herlighedsriget bliver et nyt Paradis med et livets træ (Åb 2,7; 22,2.14.19), en ny himmel og en ny jord. Hele universet bliver renoveret.⁵⁸

Dog skal det tilføjes, at der ifølge Paulus er en åndelig dimension over endetiden, som ikke fandtes i urtiden. I 1 Kor 15,45-49 hedder det, at Adam blev en levende sjæl, og det var han ifølge Paulus ikke i kraft af syndefaldet, men i kraft af skabelsen. Men den jordiske dimension skal aflægges, siger Paulus. Vel er der i herlighedsriget tale om en legemlig tilværelse, men legemet er et åndeligt legeme (1 Kor 15,44). Endetiden er ikke blot en genoprettelse af urtiden, men endetiden skal overgå urtiden. Der skal ikke være nogen risiko for et nyt syndefald.

Paulus bagatelliserer ikke den materielle eksistens for et troens menneske. Men Paulus forkynder håb for hele mennesket med ånd og sjæl og legeme. Forløsningen gælder også menneskekroppen, akkurat som den gælder hele skabningen.

Det fremgår, at Paulus i 8,19-22 beskriver skaberværkets længsel efter forløsning. Paulus tilføjer i 8,23-25 en betoning af, at også den, der har modtaget Ånden, har en længsel efter forløsning.

8,23: De troende har ifølge Paulus modtaget Helligånden, og netop Helligånden er en forsmag på den kommende verdens herlighed. Ånden er ifølge Paulus en førstegrøde. Førstegrøden repræsenterer helheden. I Sinaj-pagten bestod førstegrødeofferet af det først høstede af årets afgrøde. Det skulle bringes som et offer til Gud, en gave til Gud (jf. 2 Mos 23,19; 34,26; 3 Mos 2,14; 5 Mos 26,1-4). Førstegrøden repræsenterede hele afgrøden. Når Paulus omtaler Helligånden som en førstegrøde, er pointen naturligvis ikke, at Helligånden er de troendes gave til Gud. På ingen måde. Helligånden er Guds gave til troens menneske, og det er en gave, der repræsenterer helheden, dvs. den kommende verdens

58 Modsat J. Ramsey Michaels, »The Redemption of Our Body: The Riddle of Romans 8:19-22«, i *Romans and the People of God. Essays in Honor of Gordon D. Fee on the Occasion of His 65th Birthday*, red. Sven K. Soderlund og N.T. Wright (Grand Rapids, Mich; Cambridge, UK: Eerdmans, 1999), 92–114. Michaels argumenterer for, at Paulus' opstandelseshåb ikke omfatter skaberværket.

herlighed. Helligånden er en forsmag på det, der skal komme.⁵⁹ I andre sammenhænge kan Paulus bestemme Helligånden som et pant på den kommende herlighed (jf. 2 Kor 1,22; 5,5; Ef 1,13-14). Dette pant giver den troende sikkerhed for, at Gud står ved sit løfte om den kommende verdens herlighed.

De troende lever i to verdener. På den ene side hører de hjemme i frelsens verden. De har allerede fået barnekår. De er allerede børn, der kan råbe til Gud: *Abba, Fader* (8,15). Et døbt troens menneske er *allerede* et Guds barn. På den anden side lever de troende i syndens verden. Her gælder et *endnu ikke*, endnu ikke et Guds barn. Derfor længes de troende efter barnekår, sønnekår (8,19).⁶⁰

Paulus udtaler, at de troende venter på forløsning. Forløsningen er en befrielse fra dommen og Guds vrede (jf. 3,24; sml. 1 Kor 1,30; Ef 1,7.14; 4,30; Kol 1,14), men den er også *vort legemes forløsning*, ikke en forløsning *fra* legemet, men en forløsning *af* legemet.⁶¹ De troende venter at få deres legeme med i forløsningen. Legemet skal opstå fra de døde og blive forvandlet til et opstandelseslegeme (jf. 1 Kor 15,44). I herlighedsriget skal de troende være befriet fra død og forgængelighed. Det venter de troende med længsel efter.

8,24-25: Guds frelsende gerning er allerede sket, og derfor udtaler Paulus, at de troende er frelst.⁶² Andre steder kan Paulus tale om en kommende frelse. Frelsen er ifølge 13,11 os nærmere nu, end da vi kom til tro (jf. 5,9). Men Paulus kan altså også skildre frelsen som en nutidig virkelighed. Det hedder f.eks. i Ef 2,5: *afnåde er I frelst*. Også i Rom 8,24 giver Paulus udtryk for, at den troende *allerede* er frelst. At der alligevel også er et *endnu-ikke*-moment i den sammenhæng, fremgår af ordet *håb*.

59 Det er karakteristisk, at Paulus ofte bruger ordet *førstegrøde* om de første kristne i en by eller en egn (jf. f.eks. 16,5; 1 Kor 16,15; jf. 2 Thess 2,13). Paulus tager det for givet, at de spreder evangeliet til deres medmennesker, så at der opstår nye menigheder.

60 Nogle håndskrifter udelader ordene om sønnekår (*hyiothesian*), men der er i givet fald tale om en sekundær læsemåde.

61 Jf. f.eks. Michaels, »Redemption«. Modsat *Den Nye Aftale: han gør os fri af vores dødelige krop*.

62 Paulus benytter aoristformen: *esōthēmen* (blev vi frelst).

Håb og frelse hører ifølge Paulus sammen.⁶³ Det indebærer alt i alt, at Paulus i 8,24 giver udtryk for spændingen mellem *allerede* og *endnu ikke*. Allerede frelst – endnu ikke frelst.

Paulus' udsagn om håbet kan tolkes således, at ordet håb betegner det at håbe. Paulus vil da sige, at vi er blevet frelst ved at håbe, og han føjer til, at selve det at håbe er en usynlig virkelighed. En bedre tolkningsmulighed er at opfatte håb som en betegnelse for det, som vi håber på, altså håbets indhold. Pointen er da, at vi bliver frelst ved hjælp af det, som vi håber på, altså Jesus Kristus. Det, som vi håber på, ser vi endnu ikke. For så var det ikke genstand for håb. Så var det ikke genstand for vedholdende og målbevidst forventning.

For Paulus er det givet, at et troende menneske har en ønskeseddel; den troende er fuld af forventninger.⁶⁴ Kristenliv er ikke blot et liv i suk og smerte, men det er også et liv i forventning. Et troens menneske har jo Guds usvigelige løfter at holde sig til. Men i syndens verden er det fortsat udelukkende løfter, og Paulus fremhæver, at man ikke kan håbe på noget, man kan se opfyldt. Man glæder sig ikke til en gave, som man allerede har fået. Det ligger i håbets væsen, at det er rettet mod noget, som ikke er inden for synsvidde. Hvis og når det bliver synligt, vil der ikke længere være tale om et håb (sml. 2 Kor 4,18; 5,7; Hebr 11,1).⁶⁵

Det er bemærkelsesværdigt, at Paulus i triaden med tro, håb og kærlighed siger, at de forbliver i al evighed (1 Kor 13,13; sml. 1 Thess 5,8). Paulus erklærer med andre ord i det ene tilfælde, at håbet forbliver i al evighed, mens han i det andet tilfælde udtaler, at håbet principielt er usynligt og begrænset til denne verden. Forklaringen kan være, at der er en dimension i håbet, som skal forblive i evigheden, nemlig den totale afhængighed af

63 Dativen *elpidi* kan rumme forskellige nuancer. Dativen kan være instrumental: *vi er frelst ved håbet* (håbet er midlet til frelse). En anden mulighed er, at dativen er lokativ: *vi er frelst i håbet* (håbet er det rum, den sfære, hvori vi bliver frelst, jf. 12,12). Eller det er en klassisk dativ: *vi er frelst til/for håbet* (håbet er frelsens mål, således *DOI992: Til det håb er vi frelst*).

64 Paulus kan gentagne gange benytte verbet *apekdekhomai* (*venter, forventer*) til at udtrykke disse forventninger (jf. f.eks. 8,19.23.25; 1 Kor 1,7; Gal 5,5; Fil 3,20).

65 Håndskrifterne er uenige om den præcise ordlyd i slutningen af 8,24, men sagligt set adskiller læsemåderne sig ikke fra hinanden.

Gud. Men formen for det håb skal forandres. Usynligheden vil forsvinde, og mennesket vil ikke længere være henvist til den usynlige Gud; men ikke desto mindre vil den troende også i herlighedsriget have centrum for hele sin eksistens alene i Gud selv.

8,26: I tilknytning til den forudgående skildring af skabningens og de troendes suk siger Paulus i 8,26-27, at Ånden kommer os til hjælp i vort hjertesuk. Helligånden hjælper dem, der mangler styrke, mod og udholdenhed. Det er bemærkelsesværdigt, at bønner her spiller en så fremtrædende rolle (jf. 1 Kor 14,15; Ef 6,18; Jud 20). Når Paulus vil skildre den måde, hvorpå Ånden kommer den troende til hjælp i lidelser og skrøbelighed og rådvildhed, peger Paulus altså på bønner. Åndens hjælp er forbøn.

Denne verden er præget af svaghed, og den svaghed smitter også af på de troende. Det viser sig bl.a. i deres bønner. De ved knap nok, hvorledes de på ret måde skal bede, så at det stemmer med Guds vilje. Selv de mest fromme bønner bærer præg af, at de troende er syndere. Paulus nævner i den forbindelse både bønnens form og dens indhold.

For de troende ikke rigtigt ved, hvorledes de kan bede ret, går Ånden i forbøn for dem.⁶⁶ I 8,34 er Jesus beskrevet som de troendes forbeder hos Faderen (jf. Hebr 7,25; 1 Joh 2,1), men i 8,26-27 er det altså Ånden, som er skildret som de troendes fortaler, en tanke der ellers ikke forekommer hos Paulus. Ånden omtales i Joh 14-16 som *talsmand*. I Joh 14-16 er tanken imidlertid ikke, at Ånden skal tale de kristnes sag over for Gud; men pointen er for det første, at Ånden skal være disciplenes talsmand over for verden (f.eks. Joh 16,7) og for det andet, at Ånden skal være lærer og vejleder for disciplene (f.eks. Joh 14,26). Over for det står skildringen i Rom 8, hvor Paulus erklærer, at både Ånden og Jesus taler de troendes sag over for Gud.

Åndens forbøn bliver af Paulus omtalt som ordløse suk, suk som ikke bliver udtalt med ord og ikke kan udtrykkes i ord (sml. 2 Kor 12,4). Åndens suk har et indhold, som den troende ikke selv forstår, men den troende overgiver sig i tryghed til Åndens forbøn.

66 Læsemåden *for os* (*hyper hēmōn*) i 8,26 findes i en række håndskrifter, men er sikkert tekstkritisk sekundær.